

Генерал-потпуковник **МИХАИЛО АПОСТОЛСКИ**

РЕШАВАЊЕ ТАКТИЧКИХ ЗАДАТАКА

(Метод код групних занимања)

Решавање тактичких задатака по карти или на земљишту је виши степен изучавања тактике који се од неких писаца назива примењени део изучавања тактике, за разлику од чисто теоретског начина рада. Природно да се у овом раду правилна решења морају поткрепити и теоретским аргументима, а исто тако се њима морају побијати и неправилне поставке у појединим тактичким решењима. За примењено изучавање тактике, тј. за решавање тактичких задатака постоји више форми, као што су: групна занимања, мале ратне игре, командантска путовања, итд. Овде ћемо се задржати само на методу рада код групних занимања.¹⁾

Без обзира на то која ће се форма применити при решавању тактичких задатака, пре преласка на прораду нове тактичке радње, потребно је одржати одговарајућа предавања из опште тактике и употребе родова, а у одговарајућој мери и из познавања појединих служби. Потом треба на семинарима проверити колико су слушаоци²⁾ савладали пређено градиво, и тек потом приступити практичној примени стеченог знања решавањем једног или више задатака из те области. Но, и поред одржаних претходних предавања наставници су дужни да и у току саме прораде задатка са слушаоцима допуњују своја предавања давањем објашњења и упутстава, са циљем да се слушаоцима олакша примена теоретског знања, али никако да се тим објашњењима и упутствима открије нека варијанта решења задатка. Треба имати у виду да ће од овога рада бити користи само ако до решења задатка сваки слушалац дође самосталним радом. Истина, то ће у почетку захтевати од сваког појединца више труда, али ће се на овај начин слушаоци најлакше навикнути на самосталан рад, што треба да буде основни циљ ове наставе.

¹⁾ Напомињем да овде износим своја искуства из решавања тактичких задатака у трупи и школи, узимајући у обзир и мишљење групе наставника тактике Више војне академије ЈНА.

²⁾ У даљем излагању употребљаваћу назив „слушалац“ и „наставник“ без обзира што се овај метод решавања тактичких задатака може користити и за рад са официрима у трупи. Дакле, они који се уче названи су „слушаоци“, а они који руководе наставом „наставници“, без обзира да ли се решавање задатака проводи у јединици, установи или школи.

Сам метод прораде тактичких задатака код групних занимања може бити различит, јер зависи у првом реду од уздигнутости слушаца, а потом од стручних квалитета и умешности наставника и низа других околности. Да бих указао на потребу постепености у том раду, изнећу неколико варијанти метода решавања тактичких задатака код групних занимања (по карти, на земљишту или комбиновано по карти и на земљишту). Разумљиво је да ово ни у ком случају не треба схватити као неке готове „рецепте“ за овај рад, јер наставници треба стално да раде на свом личном усавршавању, а тиме и на усавршавању метода у настави. Начелно, наставник не би требао никада да два задатка проводи на један те исти начин. Дакле, за сваки тактички задатак мора се унапред утврдити метод и начин провођења, који у великој мери зависе не само од уздигнутости слушаца, већ и од наставних питања која треба да се пређу, затим да ли се задатак решава само по карти, на земљишту или комбиновано, итд.

Код групних занимања у методу прораде тактичких задатака са слушаоцима, по моме мишљењу, могу доћи до примене две основне варијанте: а) када слушаоци први пут обрађују једну тактичку радњу (овде се мисли само на основне тактичке радње: напад, одбрану и маршевање), у ком случају метод треба да садржи много елемената показног карактера, и б) када су слушаоци већ обрађивали основне тактичке радње и када њихов даљи рад треба да има за циљ усавршавање у решавању тактичких задатака.

У даљем излагању задржаћу се на разматрању оних метода, који су кроз наставну праксу проверени, али које ипак, треба сматрати само као једно од више могућих решења овога проблема.

I

Ако слушаоци први пут прорађују неку тактичку радњу, потребно је да они самостално проуче задатак и нанесу ситуацију на карту, пошто им наставник претходно објасни како се то ради. По завршеном раду наставник треба да проконтролише тај рад, а потом се, под његовим руководством, приступа разматрању наставних питања: „схватање задатка“ и „процена ситуације“.

Процена ситуације

У ратним условима командант нормално добија борбени задатак и лично врши процену ситуације ради доношења одлуке за употребу своје јединице, јер је он лично одговоран за успешно извршење добивеног задатка. При томе му штаб пружа све расположиве податке о непријатељу и о стању и могућностима сопствених снага и врши све прорачуне који су команданту потребни у току процене ситуације. Од самог команданта зависи у којој ће мери у процес те процене укључити свога начелника штаба и остале органе штаба. Због тога и слушаоце треба вежбати да цене не само ситуацију у улози команданта, већ и да врше и све прорачуне које би за команданта у рату припремали органи штаба. При томе командант треба да врши процену си-

туације у целини (узимајући у обзир борбена дејства своје јединице као јединствене целине), а не одвојено по родовима.

Овај рад треба вршити под непосредним руководством наставника, и то у виду дискусије између њега и слушалаца, разматрајући следећа питања:

1) *Схватање задатка* — у процесу решавања тактичког задатка заузима веома важно место. Његовим разматрањем треба постићи да сваки слушаца у улози команданта схвати улогу своје јединице у претстојећој борби, тј. да нађе њено место у односу на вишу јединицу и на суседе, да уочи резултате успешног извршења задатка своје јединице по успех борбе у целини, као и последице ако његова јединица не би извршила задатак у потпуности. Према томе, схватање задатка ни у ком случају не треба да се своди на понављање задатка који је добијен од претпостављене команде, као што се то често дешава при решавању тактичких задатака, већ то треба да претставља дубоку анализу добивеног задатка.

2) *Непријатељ* — распоред, степен утврђивања, бројна јачина, састав, могућности његовог даљег дејства итд.

3) *Сопствене снаге* — по истим питањима као и за непријатељске снаге. Затим, прорачун односа сопствених и непријатељских снага у пешадији, артиљерији, тенковима, авијацији итд. — као и закључци из тог односа.

4) *Земљиште* — утицај на извођење претстојеће тактичке радње, задржавајући се посебно на могућностима употребе тенкова, артиљерије и авијације, на задацима који произилазе за инжињерију итд.

Овде треба напоменути да је врло важно да наставник води рачуна да се не пређе у апстрактну процену земљишта (на пример, да је земљиште планинско, маневарско, пошумљено и т.сл.), што се иначе често може чути, већ да се конкретно износи како оно утиче на извођење одређене тактичке радње (напад, одбрану, марш), на употребу појединих родова војске и служби, на технику којом се располаже итд., и то једно време у односу на своје јединице и непријатеља.

5) *Време* — код процене овог елемента треба нарочиту пажњу обратити на прорачун потребног времена за довођење и развођење јединица, за утврђивање, итд., и то паралелно за своје јединице и за непријатеља. Затим, посебно треба простудирати климатске услове просторије где се решава задатак и метеоролошке податке, јер сваки предео има својих специфичности у клими.

6) *Посебно се треба задржати на материјалном обезбеђењу јединице* за извршење претстојеће тактичке радње, не само у погледу прорачуна материјалних средстава која треба дотурити (муниција, храна, експлозив, инжињерски алат, санитетски материјал и др.), већ и прорачуна шта све треба евакуисати — нарочито ако се решава задатак по теми маневарска одбрана. При томе, нарочиту пажњу треба обратити на врсту и комплетност коморе која ће се користити за материјално обезбеђење и предвидети потребне мере да се уочени недостаци отклоне.

Наставник овај рад треба да развија тако да износи на дискусију једно по једно од поменутих питања и да поставља низ потпитања да би што боље ресветлио свако питање у целини. При томе слушаоцима треба дозволити слободну борбу мишљења, по свим питањима. Наставник треба да тражи од слушалаца да своја мишљења поткрепљују теоретским аргументима и историским примерима. Када се једно питање (елеменат ситуације) у целини размотри, онда слушаоци треба уз помоћ наставника да донесу своје закључке, да би се потом прешло на разматрање следећег питања и тако редом све док се сва не обраде. При томе је веома важно да слушаоци доносе правилне закључке о појединим елементима ситуације, јер ови закључци претстављају основу за даљи рад на решавању задатка. Не би се смео десити случај да се процена ситуације заврши, а да слушаоцима није јасно какву одлуку треба донети зато што у току процене нису донети неопходни закључци. Напротив, кад се заврши процена свих елемената слушаоци треба да имају апсолутно јасну слику о томе шта се може и шта је најцелисходније у тој ситуацији урадити, тј. какво се решење намеће. Ово је потребно зато да би се у току даљег рада на обради задатка у томе духу могла решити организациска и материјално-техничка страна питања и све то повезати са разрадом одговарајућих штапских докумената.

Основна замисао

Када се заврши рад на процени ситуације и одговарајући закључци јасно утврде и формулишу, наставник треба да пређе на *утврђивање основне замисли за извођење борбених дејстава за претстојећу тактичку радњу*, која треба да послужи као основа за разраду предлога начелника родова и служби и других органа штаба.

Ако је рад на процени ситуације добро проведен и ако су донети правилни закључци који из ситуације произилазе, онда је лако формулисати основну замисао за извођење борбених дејстава. При утврђивању основне замисли не треба улазити у детаље које садржи одлука или заповест, већ изнети само основне елементе који у стварности омогућавају даљи рад органа штаба, односно даљи рад слушалаца у улогама разних органа једног штаба. Тако, на пример, ако се решава задатак из напада, треба одредити правац главног удара, односно напада и помоћне правце дејства и основне елементе борбеног поретка са груписањем пешадиских снага у најгрубљим цртама, не одређујући бројеве јединица и друга конкретна питања која ће се детаљно разрадити тек у предлогу начелника штаба. Овом приликом се може указати и на неке посебне моменте на које начелници родова и служби треба да обрате пажњу или да их у својим предлозима посебно обраде.

По овом наставном питању слушаоци треба да дају своја појединачна мишљења, а наставник на крају да утврди и формулише једно заједничко мишљење.

Предлози

Правилна обрада предлога начелника родова и служби зависи у првом реду од разумевања тактичке улоге родова и служби у одређеној ситуацији, а затим од правилног схватања улоге штаба у припреми командантове одлуке, међусобног односа појединих органа штаба и њиховог односа према начелнику штаба и команданту.

Предлози се могу реално обрадити тек после сазнавања основне замисли за извођење борбених дејстава, из које треба да произађу задаци за све начелнике родова и служби као и остале органе штаба. На бази дате ситуације и основне командантове замисли сви ти органи могу вршити процену ситуације у погледу најцелисходније употребе свога рода, односно службе, а на бази ове процене припремити и поднети команданту на одобрење стручне предлоге за употребу свога рода (службе) у претстојећој тактичкој радњи.

При разради предлога слушаоце треба постепено обучавати не само у улогама начелника родова и служби него и у улози осталих органа штаба. А при обради овог наставног питања најбоље је да се сви слушаоци стављају једновременно у улоге појединих начелника родова и служби и да самостално припремају одговарајуће предлоге о улози начелника: артиљерије, инжињерије, тенкова, везе, позадине и начелника штаба (код већих јединица и да поднесе предлог за употребу ваздухопловства).

Пре него што се пређе на припрему предлога, наставник (општевојни или за одговарајући род или службу) треба да објасни слушаоцима како се ради предлог и шта он садржи, стим да га слушаоци могу обрађивати код куће или у школи (под контролом наставника и у одређеном времену) или се могу припремати за усмено излагање на бази конспекта. Ради постизања разноврсности у раду, потребно је да се при свакој обради задатка, с обзиром на расположиво време, изврши расподела предлога тако да се једни обрађују код куће, други у школи а трећи да се усмено излажу на часу. Домаћи рад свакако омогућава солиднију обраду и састављање разних прорачуна, али при њему није увек загарантована самосталност у раду. Школски рад обезбеђује самосталност у раду, а и користан је због тога што се слушаоци увежбавају да обрађују постављени задатак, у ограниченом и одређеном времену, слично као и у рату. Усмено излагање на часу и дискусија по конспекту омогућавају да се слушаоци обучавају слободном усменом излагању мисли — што је исто тако веома важно, нарочито при усменом издавању заповести и наређења.

Предлози начелника родова и служби, начелника штаба, заменика команданта за позадину и других органа штаба, начелно, треба да буду што краћи и да обухвате конкретне предлоге о употреби њихових родова, односно служби при извршењу постављеног задатка, као и обезбеђење предвиђених дејстава са материјалне стране. (Потребна образложења из стручне процене ситуације и претходних прорачуна могу да дају усмено.) А да би могли солидно да обраде предлоге, слушаоци морају претходним индивидуалним радом да солидно

размотре стручну (родовску) ситуацију и да изврше све претходне прорачуне. Ово нарочито важи за предлоге начелника артиљерије и инжињерије и заменика команданта за позадину.

После обраде предлога (на пример, начелника артиљерије), један од слушаца треба да изнесе свој предлог уз усмено образложење (које произилази из стручне процене ситуације), да би се потом развила дискусија док се не рашчисте гледишта о употреби одговарајућег рода у одређеној тактичкој ситуацији. На завршетку дискусије наставник треба да дâ закључак којим ће се утврдити најцелисходнија употреба рода у томе задатку.

На сличан начин треба размотрити предлоге свих начелника родова и служби и заменика команданта за позадину, а на крају и предлог начелника штаба. Предлоге начелника оперативног и обавештајног органа, по мом мишљењу, не би требало разматрати посебно (осим изузетно ради обуке), јер су они органи начелника штаба, у чијем предлогу треба да буду садржани и њихови предлози.

Пошто је садржина предлога начелника појединих родова и служби предвиђена у одговарајућим правилима и прописима и разматрана у низу чланака у стручним часописима, овде ћу изнети само садржину предлога начелника штаба која још није устаљена. Тако је на неким вежбама у предлогу начелника штаба понављано све што су рекли начелници родова и служби, а негде се у њему износио предлог одлуке, итд. По моме мишљењу, у предлогу начелника штаба треба изнети:

- које ће се пешадиске јединице одредити за извршење појединих задатака у духу основне замисли команданта и предлога начелника родова; време њиховог довођења на одређене положаје или рејоне; задатке и зоне дејства јединица и друге податке из предлога оперативног органа;

- како ће се употребити јединице ојачања са освртом на она питања употребе појединих родова и служби која су остала неутврђена, не понављајући оно што је командант утврдио приликом предлога начелника родова и служби;

- мере за извиђање и организацију осматрања (из предлога обавештајног органа);

- мере борбеног обезбеђења (борбено осигурање, ПТО, ПАО и ХЗ) из предлога оперативног органа састављеног у сарадњи са начелником артиљерије и инжињерије;

- мере за маскирање (тактичко и оперативно) из предлога оперативног органа састављеног у сарадњи са начелником инжињерије;

- мере за обезбеђење тајности припрема и извршење одређене тактичке радње (служба КОС);

- остале мере које су од посебне важности за одређену тактичку радњу.

И по предлогу начелника штаба треба развити дискусију, па и њега проанализирати као и све друге предлоге, с тим да наставник на крају изнесе најцелисходније решење.

У целом овом раду наставник се у суштини јавља у улози команданта, а слушаоци постепено у улогама појединих органа штаба.

Одлука

Одлука се може потпуно формулисати тек онда када су слушаоци на овај начин прошли кроз улоге начелника родова, заменика команданта за позадину и начелника штаба, јер су сви њени елементи детаљно продискутовани.

Писмену одлуку слушаоци могу оформити било у учионици или код куће, или на земљишту (ако се врши извиђање по одређеном задатку). После прегледа оформљене одлуке, наставник треба да развије ширу дискусију слушалаца и да истакне да ли су и у којој мери успели да је оформе у духу основне командантове замисли и утврђених закључака донетих при разматрању предлога појединих начелника родова и служби. Ова обука слушалаца има велики значај, јер од ње зависи да ли ће се командантова замисао моћи што потпуније спровести у живот кроз обраду борбених докумената.

По завршеној дискусији наставник треба укратко да анализира рад слушалаца и изнесе недостатке и позитивне стране појединих одлука, и да на крају формулише јединствену, т.зв. „школску“ одлуку која ће садржати најбоља решења из одлука појединаца и по којој ће се развијати даљи рад по задатку.

Ако је задатак постављен на земљишту у околини гарнизона, онда треба организовати и командантско извиђање на земљишту. На командантском извиђању слушаоце треба обучавати у провери своје одлуке на терену и издавању усмене заповести потчињеним старешинама.

Рада штабних докумената

После завршеног рада на процени ситуације, предлозима начелника родова и служби и одлуци команданта, — што у стварности претставља врло важан стваралачки рад штаба, односно слушалаца који се проводе кроз улоге свих његових органа, — треба приступити разради штабних докумената. Мада је овај рад веома важан, ипак има појава да га појединци сматрају неким споредним послом који може успешно обављати и неки „административни“ апарат у штабу. Није потребно наглашавати колико су оваква схватања штетна, тим пре што је потребно солидно познавање тактике да би се кроз разраду докумената за одређену тактичку ситуацију могла правилно прецизирати улога и дејство сваког рода и службе. Важност тога рада може се уочити ако се има у виду да од благовремене и тачне обраде докумената, којима се реализује командантова одлука зависи не само припрема него и извршење тактичке радње у целини, односно задатка дотичне јединице. Наиме, до неуспеха може доћи чак и онда када је командант донео „најбољу“ одлуку само ако његов штаб не уме да је спроведе у живот, као што и „слабија“ командантова одлука може

донети позитивне резултате ако је његов штаб добро реализује. Због тога се сви слушаоци морају добро обучавати за овај рад у штабу, без обзира на дужности на којима су раније били, или се сада налазе или се предвиђа да оду. Кроз рад на разради штапских докумената (од којих се један део обрађује самостално код куће, а други у училици под контролом наставника) слушаоци треба да уоче и њихову важност и значај штаба као целине у организацији савременог боја.

При решавању комплетних задатака од штапских докумената родова и служби поред општевојних докумената сви слушаоци треба да обрађују само она која су неопходно потребна општевојном команданту, тј. само план обезбеђења одређене тактичке радње у родовском и позадинском смислу, односно план употребе тенковске и авиојединице, док се чисто стручна документа могу обрађивати на посебним часовима само са официрима одговарајућег рода, односно службе.

Тако, на пример, од артиљериских штабних докумената треба обавезно тражити да се обради план артиљериског обезбеђења (са текстуалним или шематским прегледом груписања артиљерије, ватрених положаја, задатака артиљерије и шемом ватре), затим план ПАО и прорачун потребне муниције за артиљериско обезбеђење, а у одбрани обавезно и план ПТО.

Од инжињерских штапских докумената треба тражити план инжињерског обезбеђења, у коме обавезно треба обрадити: задатке инжињерских јединица, запречавање (у виду шеме или текста), ПОЗ, одржавање комуникација и расподелу инжињерских средстава.

Од штапских докумената осталих родова и служби треба обрадити она документа која се морају поднети на одобрење општевојном команданту пре него што се упуте јединицама на извршење.

Напред изнета документа не могу се правилно и потпуно обрадити ако се претходно не реши питање садејства као и израде плана садејства који обрађује начелник штаба уз сарадњу начелника родова и служби и осталих органа штаба. Наставник мора настојати да слушаоци добро схвате улогу и значај садејства у савременом боју и улогу и значај штаба у организацији евентуално нарушеног садејства у динамици боја.

На садејство се не може гледати изоловано, нити се оно може изводити у одређеном временском периоду у организациском процесу рада органа штаба. Јер, организација садејства претставља радњу која траје непрекидно, од добијања задатка, па до његовог потпуног извршења и може се рећи да у стварности нема ниједног поступка команданта ни осталих органа штаба у току организације и извођења боја у који се не упућу елементи садејства. Међутим, „организација садејства“, као наставно питање, може се у организациском процесу провођења задатка временски издвојити, али је потребно посебно указати да је врло опасно ако би се у наставној пракси питање организације садејства шаблонизирало у погледу времена извођења и дужине трајања, тим пре што се у савременом рату борбена дејства развијају под врло различитим условима тако да и командант и његов штаб морају бити веома еластични у своме раду.

При решавању задатака слушаоцима треба приказати најтипичније случајеве организације садејства који се најчешће сусрећу у ратној пракси. У том циљу треба им показати организациски процес разраде плана садејства у случају када се располаже довољним временом и кад се за организацију садејства нема довољно времена.

Пре разраде појединих штапских докумената, наставник треба да упозна слушаоце са њиховом садржином и формом обраде, служећи се при томе што више показним методом.

После обраде штапских докумената једног рода (позадине или општевојних³⁾) наставник их најпре прегледа, а затим на анализи износи недостатке у обради и указује како их је требало обрадити. При томе сва обрађена документа треба обавезно прегледати, јер би се штетно одразило на успех слушалаца и њихово залагање ако се разрађена документа не би прегледала и ако се не би указало на њихове недостатке.

Динамика

После обраде докумената треба приступити проради динамике боја, да би се слушаоци обучавали да у одређеном (релативно кратком) времену схвате новонасталу ситуацију и донесу одговарајућу одлуку. С обзиром на циљ који се жели постићи, за динамику треба изабрати погодна наставна питања, као: увођење у борбу другог ешелона, односно резерве, борба у окружењу и пробој из њега, повлачење, борба у дубини непријатељске одбране, итд. За сваки задатак треба припремити најмање 2—3 супозиције (у којима су изнете преломне ситуације) и давати их једну по једну слушаоцима. Оне треба да буду тако састављене да ангажују здружену јединицу као целину, тј. да у њима буде довољно елемената за ангажовање не само пешадије већ и свих родова, а посебно авијације, артиљерије и инжињерије.

При доношењу одлуке по супозицији (у учионици или на земљишту под контролом наставника) слушаоци ће имати највише користи ако им се одреди време за које треба да донесу одлуку. По истеку одређеног времена одлуке треба прегледати (ако су писмено оформљене) или тражити да их слушаоци одмах усмено излажу. Ако су одлуке писмено обрађене (текстуелно или у виду шеме) треба их анализирати и развити дискусију о појединим одлукама, стим да наставник на крају дискусије да свој закључак да би се потом прешло на обраду следеће супозиције.

Анализа

После разматрања свих питања у задатку, наставник треба обавезно да изврши анализу целокупног рада, истичући при томе шта је било добро и какви се недостаци морају отклонити у даљем раду. Поред тога треба указати како су примењене поједине теоретске по-

³⁾ У општевојна документа спадају документа обавештајног, оперативног, организациског и персоналног органа.

ставке у конкретном задатку и остало што би било потребно за одређени задатак.

Из досадашњег излагања се може уочити да у овом методу прораде задатака долази много до изражаја индивидуалан рад слушаца (разуме се уз претходна објашњења наставника). Међутим, у зависности од врсте задатка и степена уздигнутости слушаца, понекад се може применити и потпун показни рад при решавању појединих или свих наставних питања. У овом случају наставник треба унапред да утврди која ће питања обрадити показним методом, која ће питања слушаоци обрадити самосталним, индивидуалним радом, а која уз извесна мања или већа објашњења наставника, да би тек после тога могао приступити проради задатка. За питања која треба показно обрадити, наставник најпре излаже своје решење, а затим врши проверу како су га слушаоци схватили, било усмено — развијањем дискусије са слушаоцима, било писменом обрадом прорађеног питања.

II

Ако су слушаоци већ разрађивали неке тактичке задатке, онда даљи рад на практичном изучавању тактике треба да има за циљ увежбавање слушаца у разноврсним и све сложенијим ситуацијама. Стога и сам метод решавања задатака треба да омогући постизање тог циља и пружи више самосталног рада, што значи да ће се изнети метод у многоме изменити. Другим речима, метод обраде треба за слушаоце да буде тежи од раније изнетог, а задаци постепено треба да буду све сложенији.

Први део рада на решавању задатка (од његовог схватања па закључно са доношењем одлуке) треба тако организовати да слушаоци један део послова обаве индивидуалним радом код куће, а други део у учионици под контролом наставника. Индивидуалним — домаћим радом треба привући слушаоце на ширу студију проблема и проучавање одговарајуће литературе. С друге стране, школским радом треба привући слушаоце да самостално решавају поједина питања, и то у одређеном — релативно кратком времену. Комбинацијом домаћих радова са радом у учионици најбоље се може добити права слика способности слушаца у целини.

При оваквом начину рада корисно је да задатак буде састављен из два дела (не рачунајући супозиције за динамику боја које претстављају трећи део задатка). У првом делу задатка треба дати општу ситуацију на фронту и распоред играјуће јединице, с тим да се конкретни задатак јединице не даје, а у другом делу задатка дати допуну ситуације и конкретни задатак јединице (у виду наређења или запозвести претпостављене команде).

Сам рад на обради задатка може се развијати на више начина. Тако би, на пример, слушаоци могли код куће да унесу општу ситуацију на карту из првог дела задатка и да размисле о евентуалној употреби играјуће јединице на бази те ситуације (ако је за то дато

довољно елемената), а понекад ће бити довољно да слушаоци само унесу ситуацију на карту и да се са њом упознају. Наставник на часу треба да прегледа рад слушалаца и са њима, по потреби, да размотри могућности употребе играјуће јединице у датој ситуацији (ако за то има довољно елемената у задатку), а после тога треба да им да други део задатка.

Процена ситуације

Када слушаоци добију други део задатка, треба, начелно, да цене ситуацију у учионици или на земљишту, а евентуално и код куће (писмено или у виду конспекта за усмено излагање), што ће зависити од врсте и обима задатка. Ако је задатак састављен из два дела и ако су слушаоци већ унели на карту општу ситуацију из првог дела задатка и имали могућности да размисле о евентуалној употреби играјуће јединице, најбоље је да процену ситуације и основну замисао обраде у школи под руководством наставника. У овом случају планом прораде задатка треба обезбедити потребно време за анализу процене ситуације.

Ако је задатак састављен само из једног дела, онда је корисније да се процена ситуације и обрада основне замисли обаве код куће (као домаћи рад), зато што за овако постављен задатак треба доста времена за наношење ситуације на карту и упознавање са ситуацијом и што се процена ситуације по таквом задатку не може обрадити у учионици или на земљишту за време од 5—6 часова колико обично износи радно време под тим условима, а нарочито на земљишту.

У првом делу овог чланка изнето је које елементе треба разматрати у процени ситуације, а у општим цртама и начин како се то врши. Да би слушаоци боље уочили шта обухватају поједини елементи ситуације, као и њихову међусобну повезаност, процена ситуације у почетним задацима може се вршити по елементима. Али, у даљем раду у фази усавршавања слушалаца треба постепено прелазити на повезано разматрање свих елемената ситуације. Тако, на пример, при процени непријатеља треба једновременно разматрати и време, и земљиште и материјално обезбеђење, итд., да би се на основу свих тих елемената донели закључци о његовим могућностима. На исти начин треба ценити и сопствене снаге и њихове могућности. У даљем раду треба тежити да се слушаоци постепено толико усаврше у процени ситуације да при решавању било ког тактичког задатка буду у стању да, с обзиром на његове специфичности, издвоје неколико чворних питања чијим ће се разматрањем уствари обавити и процена ситуације у целини.

По обради процене ситуације наставник треба да одржи *анализу процене ситуације* за коју издваја неколико најважнијих — чворних питања за дискусију са слушаоцима, чијим се разјашњењем добија права слика ситуације. Ако слушаоци не обрађују писмено процену ситуације — него су само припремили конспекте за диску-

сију — онда ова дискусија замењује анализу ситуације и њу треба проводити само по чворним питањима.

Основна замисао

Рад на обради основне замисли може се развијати на више начина, било да је слушаоци излажу усмено или да је после процене ситуације обраде писмено, а потом да се развије дискусија. У сваком случају наставник је дужан да после завршене дискусије да закључке и утврди јединствену основну замисао као базу за даљи рад.

Предлози

Рад на предлозима начелника родова, заменика команданта за позадину и начелника штаба треба да се развија у учионици или на земљишту, и то у строго одређеном времену, с тим да се предлози обрађују писмено или излажу усмено на бази претходно направљеног конспекта (у виду текста или шеме). Потом треба извршити анализу предлога и утврдити употребу сваког рода (односно мере које предлажу начелник штаба и заменик за позадину) на раније изнети начин (у I делу).

Одлука

Пошто се обраде и дефинитивно утврде предлози начелника родова, начелника штаба и заменика за позадину, треба приступити писменој обради командантове одлуке, у учионици или на земљишту (мада се понекад може и усмено изнети). Треба имати у виду да је писмена обрада одлуке (у виду текста или шеме) најкориснија за слушаоце и да је тако треба и радити кад год за то има могућности. Сама анализа се врши као што је већ напред изнето.

Обрада штапских докумената

Планом прораде задатка треба унапред предвидети која ће се документа радити код куће, а која у школи. Веома је корисно да слушаоци више пута писмено обрађују борбену заповест по различитим задацима, но исто тако их треба обучавати да је и усмено излажу. И анализу докумената треба вршити на већ изнети начин.

Динамика и анализа

После обраде докумената треба приступити обради неколико супозиција да би се слушаоци навикли на брзо и правилно одлучивање у току динамике. Неке од тих супозиција могу се давати у форми контролних задатака, на основу којих ће слушаоци имати да донесу општевојну одлуку, или да поднесу извештај претпостављеној команди, или да напишу наређење потчињеним јединицама, итд. Исто тако, неке супозиције могу бити обрађене и по методу „мале ратне игре“. На крају треба одржати анализу целокупног рада по реша-

ваном задатку. Поред тога, кад има могућности (при решавању задатка код групних занимања), после донете одлуке треба извршити и командантско извиђање да би се одлука на земљишту проверила и евентуално допунила.

III

Пошто проблем оформљења решења задатка по свим наставним питањима и припрема наставника за његово правилно провођење са слушаоцима заслужују посебну пажњу, то ћу ова питања у овом облику мало детаљније размотрити.

Сваки тактички задатак, чија је прорада предвиђена наставним планом и програмом, има свој одређени наставни циљ који њиме треба постићи. С обзиром на постављени циљ, поред командантове одлуке, код решавања тактичких задатака у наставне сврхе треба да се реши и низ других наставних питања. Због тога код комплексних задатака (који у целини обрађују процес рада почев од схватања задатка и процене ситуације па до завршетка динамике боја) командантова одлука не мора бити увек најважније наставно питање. Напротив, у неким задацима, с обзиром на циљ, могу бити постављена и друга наставна питања, као на пример: план садејства, план неког родовског обезбеђења, графикон марша, и т.сл. Међутим, има слушалаца, а и неких наставника, који сматрају да је најважније „погодити“ одлуку, и да је све друго мање важно, што је, наравно, штетно и погрешно.

Према постављеном циљу, тактички задаци се могу поделити у више група. У једну групу дошли би задаци који првенствено имају за циљ да се обради одлука општевојног команданта (задаци који се проводе на командантским путовањима, неки контролни задаци, као и рад по супозицијама у динамици боја код комплексних задатака). У другу групу би дошли комплексни задаци код којих тежиште рада није само на одлуци већ и на обради неког другог (из низа важних) наставних питања. У трећу групу би дошли извесни контролни задаци и рад по оним супозицијама у динамици боја чији је циљ доношење неког родовског решења, или обрада неког штапског документа (извештај, наређење и сл.) или доношење решења организациске природе и т.сл. Тако, на пример, контролним задатком могу се дати распоред и задаци свих јединица, сем артиљериских и тражити од слушалаца да у улози начелника артиљерије одреде груписање и задатке артиљериских јединица, или да се даде потпуна одлука команданта, а од слушалаца тражити обраду организације командовања, итд.

Износећи ово груписање задатака по циљевима (које може бити много шире него што је овде речено), желим само да истакнем да обука старешина не сме бити једнострана, тј. да се обрађује само одлука и да она увек буде примарна. Напротив, слушаоце треба обучавати у свим улогама које могу заузимати с обзиром на специјалност и чин у армиској хијерархији.

У школама, а и у штабовима је дуго времена била уобичајена пракса да се за спровођење сваког задатка унапред изврши целокупна

разрада задатка, утврде решења по свим питањима (такозвано „школско решење“ или „решење руководства“), и изврши „школска“ обрада свих борбених докумената. Такав начин рада, неоспорно, има својих позитивних страна, јер се кадар који руководи прорадом задатака унапред у потпуности припреми за рад, чиме се олакшава руковођење прорадом задатка. Међутим, у неким школама и штабовима разраду задатка је често вршила посебна група официра („разрађивачи“), па су тако разрађене задатке наставници проводили са слушаоцима. Другим речима, „разрађивачи“ су утврђивали основну замисао задатка на бази одређене теме, постављали задатак, доносили решење и разрађивали документацију, а наставници су тако постављен задатак са донетим „школским решењем“ спроводили са слушаоцима (пошто су са њима претходно извршене потребне припреме).

Недостаци оваквог метода рада огледали су се у томе што наставници нису учествовали у постављању задатка и доношењу решења, а били су принуђени да се строго држе донетог решења и обрађене документације (јер *ad hoc* нису могли вршити неке крупније измене), те се при провођењу задатка нису осећали довољно сигурним у појединим поставкама, тако да се то веома штетно одражавало на успех слушалаца. Истина, ови би се недостаци могли отклонити ако би се наставници укључили у процес разраде оних задатака које ће и изводити. Међутим, поред наведених недостатака унапред припремљена „школска решења“ задатака и разрађена документација су неповољно васпитно деловали на слушаоце. Наиме, знајући да постоји „школско“, унапред утврђено решење са потпуно разрађеном документацијом, поједини слушаоци нису настојали да у току разраде задатка самосталним радом донесу образложено решење, већ су више тежили да погоде „школско“ решење. Таква тенденција се, свакако, штетно одражавала на успех у настави уопште, а посебно на осамостаљење појединих слушалаца. Због тога би, по моме мишљењу, и у штабовима и у школама требало потпуно напустити праксу претходног припремања „школских“ решења и докумената. Уместо тога, било би боље да сами наставници најпре припреме задатак, а затим да под руководством једног од њих или неког старијег продискутују о постављеном задатку. Та се дискусија никако не би требала да води са циљем да се донесе једно једино решење на основу кога би се разрађивала сва документација, већ она треба да иде за тим да се што детаљније проанализира дата ситуација и дође до закључка какве све варијанте решења (за командантову одлуку и сва остала наставна питања) могу доћи у обзир, које су добре и слабе стране сваке поједине варијанте, која је од њих најпогоднија за конкретну ситуацију и којој од њих иде у прилог највише теоретских аргумената. После тога треба размотрити најприкладнију организацију борбених дејстава по том задатку.

На крају би требало да наставници самостално или кроз дискусију изврше низ прорачуна који утичу или могу да утичу на доношење одлуке и на разраду докумената, као што су: прорачун разних

отстојања и растојања, прорачун потребног времена за довођење јединица на поједине положаје или за увођење у борбу, прорачун дубине колона или ширине фронта, прорачун бројног односа снага и средстава, прорачун потребне густине артиљериске ватре према појединим отсесима браниоачевог положаја да би се могао пробити одређени отсек, затим прорачуни у циљу одређивања чврстине одбране (своје или непријатељске), као и низ других прорачуна без којих се не би могла разрадити штапска документа нити донети потпуно и правилно решење по наставним питањима која се обрађују.

За она документа која ће слушаоци обрађивати наставници треба да припреме конспекте за себе (али их не треба умножавати) да би лакше провели одговарајућа зајимања и дали примедбе на радове слушалаца са нужним објашњењима и образложењима.

Када се у току прораде задатка са слушаоцима заврши процена ситуације, односно анализа решења слушалаца, наставник треба да изнесе најцелисходнију одлуку по којој ће се развијати даљи рад да би се после тога могло продужити са разрадом докумената и прећи на остале радње. Али, то не треба да буде нека „школска“, унапред припремљена и крута одлука, већ најпогоднија варијанта решења задатка за одређену ситуацију. Ако у току рада са слушаоцима наставник уочи извесне моменте који су били пропуштени за време припреме задатка и припреме наставника, он је дужан да у том смислу коригира изнету одлуку. Исто тако, пре но што дефинитивно утврди своју одлуку, наставник треба на погодан начин да изнесе шта се и у ком обиму усваја из решења појединих слушалаца. Тако се, например, од једног слушаоца може усвојити, рецимо, распоред артиљерије са евентуалним модификацијама, од другог начина употребе инжењерије у потпуности или са извесним допунама, итд. Наводећи шта се и од кога слушаоца може узети, наставник у исто време истиче шта је и који слушалац правилно урадио и чије је решење најцелисходније за одређену тактику, односно оперативну ситуацију. Ово је корисно и због тога што се при решавању великог броја тактичких задатака показало да слушаоци нису били потпуно убеђени у неправилност или непотпуност својих решења ако се претходно није изнело шта се и зашто усвојило из њихових решења, а шта није, и зашто. Тек после овога наставник треба да изнесе коначну одлуку, по којој ће се развијати даљи рад на решењу задатка. На сличан начин треба поступити и при обради осталих наставних питања, као и при обради докумената.

Предност оваквог метода рада није само у томе што слушаоци имају могућности да увиде шта су добро урадили или где су погрешили, него нарочито у томе што се навикавају да самостално одлучују и да се не поводе за „погађањем“ т.зв. „школских решења“. Поред тога, када официри штаба увиде да су њихови предлози усвојени бар у извесној мери, онда ће они и решење изнето од стране руководиоца прихватити са убеђењем, а не силом ауторитета, јер у томе решењу виде и део свога труда, тако да ће га много лакше спровести у живот

при разради докумената.⁴⁾ Овакав рад имао је утицаја и на динамику боја, јер су слушаоци брже схватили нове ситуације и доносили одлуке у духу основне замисли борбе у складу са датом ситуацијом. Овде истичем да су за овакав метод рада потребни наставници солидног квалитета, као и њихова темељна припрема.

Према изложеном, при решавању тактичких задатака или извођењу командно-штабних ратних игара у мирнодопској обуци требало би дефинитивно одбацити метод рада по унапред донетим „школским“ решењима и уместо њега примењивати еластичнији метод сличан напред изнетом, који ће, свакако, дати боље резултате у настави и много васпитније деловати на слушаоце и потстицати их на самосталан рад.

⁴⁾ Овде је реч о обуци штаба, а не о издавању наређења у рату.

VOJNA BIBLIOTEKA

U SERIJI SAVREMENIKA IZDALA JE SVOJU XI KNJIGU:

HIRŠFELDER

ATOMSKA BOMBA

I

LIČNA ZAŠTITA

Ova knjiga predstavlja najpotpunije delo koje je dosada objavljeno o stvarnom fizičkom i biološkom dejstvu atomskog oružja, kao i o ličnoj zaštiti od njega. Delo je napisala grupa naučnika iz Instituta za atomsku energiju u SAD. Iako je u prvom redu namenjeno stručnjacima (inženjerima i lekarima), ono će korisno poslužiti i svim ostalim rukovodiocima u Armiji, naročito po pitanju šireg upoznavanja sa ovom najnovijom vrstom oružja i zaštitom od njega.

Knjiga je u poluplatnu i ima 506 strana ♦ Cena 500 dinara